

M ě ě d :

	1913	1921	1922	1923
Evropa	644,2	283,5	349,3	412,0
Asie	41,7	86,0	95,1	100,0
Afrika	7,2	7,0	8,0	10,0
Amerika	344,9	223,5	527,6	640,0
Oceánské souostroví	14,0	8,8	6,0	8,0
	1052,0	603,8	986,0	1170,0
Na Evropu připadá %:	(61,2)	(46,9)	(35,6)	(35,2)

Z i n e k :

	1913	1921	1922	1923
Evropa	606,6	231,6	360,6	460,0
Asie	16,3	28,2	51,7	60,0
Afrika	0,6	1,0	1,5	2,0
Amerika	283,1	186,7	345,1	400,0
Oceánské souostroví	4,4	5,1	5,0	5,0
	1001,0	452,6	763,9	927,0
Na Evropu připadá %:	(69,6)	(51,1)	(47,2)	(49,6)

O c e l :

	1913	1921	1922	1923
Evropa	70,1	36,5	51,4	52,0
Asie	8,7	8,0	8,5	8,0
Afrika	0,5	0,5	0,5	0,5
Amerika	48,4	36,4	68,4	70,0
Oceánské souostroví	1,4	1,2	1,0	1,5
	1129,1	82,6	129,8	132,0
Na Evropu připadá %:	(54,3)	(44,1)	(39,6)	(39,4)

Ačkoli spotřeba v Americe proti době předválečné značně stoupla, v Evropě zaznamenává doba poválečná značné minus. Rovněž překvápne spotřební plus v Asii — znamená to vzrůstající průmyslové důležitosti Východu.

M. Jirásek.

LITERATURA.

Der politische Nachlass des Grafen Eduard Taaffe. Herausgegeben von Dr. A. Skedl. Nákl. Rikola, Vídeň, 1921, str. 767. — Taaffeova korespondence jest výborným příspěvkem pro politické dějiny rakouské v letech šedesátých až devadesátých. I tam, kde jde o věci již odjinud známé, osvětluje velmi dobře pozadí jednotlivých událostí, ukazuje velmi dobře celkové ovzduší a charakterisuje velmi pěkně přední osoby té doby. Pro nás jest zvláště zajímavá, poněvadž Taaffeova politická dráha hned od počátku byla spjata s Čechami; proto také nejvíce dopisů a nejzajímavějších se týká právě českých poměrů. Jsou tu otištěny nejen dopisy došlé Taaffeovi a koncepty jeho dopisů, nýbrž i mnoho dopisů cizích, jež mu byly odevzdány. Pro nás nejzajímavější jsou dopisy týkající se stálých pokusů o česko-německé vyrovnání, zejména vyrovnávacího zemského sněmu z r. 1890, a dopisy a akty o výstavě r. 1891, velmi charakteristické pro rakouský režim. Kromě toho jest tu i řada zajímavých roztroušených dopisů na př. Klauzyho, Riegra, Jindř. i Rich. Clama-Martince, Jiřího Lobkovice a mn. j. Vydání pozůstalosti jest krásné zevnější úpravou a zejména uspořádáním. Dopisy jsou přehledně roztríděny, a opatřeny četnými poznámkami, které jednak uvádějí literaturu, jednak i vykládají události souvisící, takže se kniha za pramen hodí výborně.

J. B.

Josef Pekař: O vině na válce. Zvl. otisk z *Národ. Listů* z 26., 27. a 29. července 1924. — Praha 1924. — Pražská akc. tiskárna. — 16° — str. 35. — Kč 2,00. — Zajímavé úvahy profesora Pekaře o vině na válce, které vycházely v *Národních Listech* o letošním jubileu vypovězení války, byly vydány nyní souhrnně, čímž se jim dostává snazšího použití, než kdyby zůstaly pouze v denních listech. Jsou tedy zatím ještě dobře známy a slušno proto jen upozorniti na některé body. Především velmi dobře je v nich formulována these, že zodpovědnost za válku je vlastně starší války samotné. Neboť v dokumentech původců jejího vzniku se setkáváme s touto otázkou, protože jim šlo o to, na koho svaliti vinu za vyvolání tohoto hrozného vraždění. Z dokladů pro historii světové války, pokud je už známe — a tu právě opravuje Pekař dobře německé tvrzení, že archivy dohodové nejsou dosud nám plně přístupny v ten způsob, že naopak Němci vydávají jen to, co se jim hodí ze svého materiálu, kdežto archivy skoro všech států dohodových jsou jim otevřeny také proto, že mnoho z nich padlo jim buď vyzrazením, buď přímo kořistí do rukou — z těchto všech dokladů můžeme si už dnes učiniti jasnou představu, že Německo přímo hnalo Rakousko do války a to ihned, jak zjevně ukazuje Moltkova výzva Rakouska k všeobecné mobilisaci 30. července. Pekař se však snaží i pokusiti se o kritické zhodnocení omluv Německa stran viny na válce, ale dobře ukazuje, že bylo vždy ještě dosti času při troše dobré vůle zabrániti válce. Touto cestou omluv, jaksi předstíráním kajícího, jdou nyní Maďaři, ač je nyní jisto, že nejsou to pouze Němci, kteří přivodili vznik světové války, nýbrž že veliký podíl má na ni i maďarská politika, v duchu jejíž byla slavena r. 1914 válka jako »maďarská«. Tyto otázky přirozeně jen lehce nadhozené v Pekařově črtě dodávají jí důležitého významu jako nového zpracování o problému nemálo důležitém z tohoto významného období pro dějiny našeho státu. Ča.

Prof. dr. Kamil Krofta: Konec starého Uherska. (Sborník filosofické fakulty univ. Komenského v Bratislavě, roč. II., č. 24 (7), 1924, str. 48.) Autor, přední diplomat republiky čsl., obral si tentokrát za téma historii posledních let bývalého Uherska. Sleduje s intimní znalostí literatury memoirové (Tisza, Jul. Andrassy, Burián, Windischgrätz, Szilassy, Károlyi, Czernin a j.) i odborně vědecké (Pekař, Fraknoi, Jászi, Kadlec a j.) v hlavních rysech politiku vůdčích státníků uherských i projevy osob, významných politicky v táboře opozičním a sice od počátku světové války až ke konečnému rozvratu.

Dotýká se nejdříve otázky, která se právem klade na počátku takových úvah, pokud totiž vládní činitelé uherští přispěli ke vzniku světové války. Tedy otázka po vině, nebo spoluvině Maďarů. Jemnou analýsou dokladů povahy aktové i literatury memoirové, dospívá autor k potvrzení známé these Pekařovy, že Maďaři právem zvali světovou válku »válkou maďarskou«, neboť snad ještě více než u Němců byla to vskutku jejich válka. (Pekař: Světová válka str. 224.) Ono veliké nebezpečí, které mělo býti válkou odstraněno, způsobili si Maďaři sami. Druhou důležitou otázkou, pokud maďarská politika je zodpovědna za rozsah a trvání války, řeší autor poukazem na poměr vůdčích politiků uherských k pokusům o separátní mír Rakousko-Uherska s Dohodou; a tu konstatuje na základě pamětí Czerninových, ale i z důvodů jiných, že Maďaři bránili se vždy rozchodu s Německem a že Tisza, tehdy šéf uherského kabinetu, nikdy by nebyl přijal takových podmínek separátního míru, které by mohly jakýmkoli způsobem ohroziti zájmy uherského státu. I politickému odpůrci ministerského předsedy hr. Jul. Andrassyho bránila jeho říško-německá orientace jen v pomyslení na jakýkoli mír bez Německa. Podobným tónem nesl se mírový projev Andrassyho již r. 1916. Jiné hlasy (Szilassy, Károlyi, Windischgrätz) dříve a důrazněji volající po separátním míru — ovšem jen takovém, který by nepoškodil ani Uher, ani Maďarstva — nemohou ničeho změniti na skutečnosti, dostatečně ověřené, že vůdci a zodpovědní státníci bývalého Uherska byli vždy pro dodržení spolku s Německem, a proti separátnímu míru. A tak Maďaři spjali svůj osud s Německem, takřka

přes hlavu Rakouska a proti životním zájmům habsburské monarchie. Příčinou toho byla hlavně obava (a ovšem oprávněná), že separátním mírem utrpělo by, buď státní území uherské, nebo aspoň že by nutně bylo otrženo hegemonií maďarského živlu v Uhrách (federalisace). Ovšem vyskytly se zase z opozičního tábora návrhy na jakousi federalisaci Uher. Tak Szilassy i Károlyi. Je však příznačné pro pohnutky ono počínání, že hlasy podobné jsou slyšitelné teprve tehdy, když je již příliš patrné, že snad jen federalisací bude možno zachrániti integritu koruny svatoštěpánské...

Vina Maďarů na definitivní zkáze říše rakousko-uherské je evidentní. Autor, v souhlase s čelnými diplomaty a předními historiky, vidí ji hlavně v maďarské, venkoncem nešťastné politice vnitřní, která se datuje od vzniku dualismu. »Incipit tragoedia« měl zníti nadpis tohoto neblahého vyrovnání. Jím předem vytvořena theorie o nadvládě dvou národů panských i příčina všech obtíží vnitroříšských, jím hatěna byla každá hlubší koncepce zahraniční politiky celoříšské. Dualismus posílil přirozené sklony Maďarů, jejich politický egoismus nabývá povážlivých rozměrů. Osou, kolem níž točí se veškeré jejich myšlení i citění politické jest exkluzivní »magyarocentrismus«, nebo jak trefně říká Czernin »Pusztá-Patriotismus«. Jedním slovem: Maďaři nikdy nebyli schopni přinéstí sebe menší oběti ve prospěch celoříšský. To se ukázalo hlavně za války; ne nadarmo mluvilo se v zemích předlitavských o »hladové blokáde«, kterou provádí Maďaři na Rakousku.

Daleko nejdůležitější příčinou záhuby bývalých Uher byla uherská soustava volební a národnostní politika maďarská. Volební právo uherské bylo nutným důsledkem celé společenské struktury Uher, státu agrárně a přímo středověce feudálního (Steinacker). Na tomto »feudálním ostrově uprostřed měšťanské Evropy« byla vložena právem volebním veškerá politická moc do rukou nečetné třídy vyšší, která houževnatě drží se svých výsad. Jaký div, že v Uhrách smysl občanský a státní právní byl zatlačen neobyčejně vyvinutým smyslem soukromoprávním.

Je ovšem s dostatek známo, že i v těchto Uhrách nechyběly hlasy o nutnosti opravy stávajícího řádu volebního i neblahých poměrů sociálních (na př. Windischgrätz přimlouval se za války za reformu pozemkovou), ale bez úspěchu. Neboť hr. Tisza, dlouholetý ředitel politiky uherské, exponent a mluvčí maďarských lidí feudálních (kteří konečně rozhodovali Uherskem vždy), stíhal kletbou jakýkoliv pokus o opravu zákona volebního, vidě v tom útok na výsady privilegovaných a ovšem i nebezpečí hrozící panujícímu živlu maďarskému, když by ostatní národnosti Uher zaplavily parlament... Podle Tiszy nemohlo býti řeči o reformě volebního řádu dříve, dokud všechny nemaďarské národnosti nebyly absorbovány. A tak ohromná většina lidu v Uhrách byla vyloučena z politického života i ze spolurozhodování na osudech země; odtud plynou i příslovečný nezáměr v lidových vrstvách o politiku. Ta byla jen pro »pány«. Není tedy divu, že v kritickém okamžiku, kdy konečně lid mohl přejati otežé vlády, ukázal se zahanbující nedostatek politické kultury. Tím a jen tím lze vysvětliti ony dva »smrtné skoky«, jichž se dopustil maďarský člověk ve dnech chaosu — skok do pustého bolševictví a odtud v nejtemnější reakci, která v podstatě ovládá Maďarsko ještě dnes... Nejnešťastnější ruku osvědčili Maďaři v národnostní politice, což je vše dnes všeobecně známo. A tak se stalo, že nemaďarské národnosti, majíce se rozhodnouti, zda stojí za starou vlastí, se svorně rozběhly...

Toto tragikomické fiasko velikášské politiky maďarské, která příliš dlouho klámala Evropu honosnými gesty romantické rytířskosti a u nás (příznivě si) vzbuzovala někdy závist — dává autorovi podnět k utěšené retrospektivě na linii naší politiky české od definitivního zmaru našich nadějí státoprávních až k obnovení českého státu. Jak skromně vypadala vedle politiky maďarské, jak menší úspěchy! Ale přes to, neb právě proto, tato nehluchná drobná práce našich lidových politiků obnovovala nezadržitelně náš stát. Politika naše byla svobodo-

myslnější a hlavně spravedlivější. Autor by si přál, abychom i nyní setrvali při dobré a osvědčené tradici naší politiky...

Spisek Kroftův je založen na bohaté literatuře memoirové a opírá se v mnohém o skvělé rozborů Pekařovy v jeho »Světové válce«. Jemnou kritikou a opatrnou kombinací (ponevadž »paměti« přicházejí obyčejně post festum) sestavuje doklady v ladný a přehledný celek; vypravování má všechny přednosti plastického a klidného péra Kroftova. Ovšem jest patno — a autor je si toho vědom — že zde bylo možno vylíčiti spíše historii programů některých ministerstev a registrovatí projevy osob politiky významných. Bude třeba většího časového odstupe a hlavně úsilné práce monografické, až budou přístupny všechny státní i soukromé archivy, aby byly zváženy hybné síly a vymezeny příčiny, které vedly k formulování oněch programů a k některým počínům politickým (tak stále záhadná otázka Maďarů a Srbsko!). Budoucímu historikovi posledních duů Uherska bude běžeti hlavně o vystižení a zhodnocení dynamiky celého, dramaticky živého a ovšem příliš složitého dění historického až ke konečnému chaosu a rozvratu...

Knížka Kroftova bude zatím spolehlivou a instruktivní příručkou historiku; politik najde v ní cenného poučení.

Rud. Holinka, Bratislava.

J. R. MacDonald: Socialistické hnutí. Přel. Jar. Kraus. Knih. soc. etot. sv. 1. Melantrich 1923, str. 186, Kč. 12. Socialism a vláda, přel. Z. Hostinská, nakl. týž, str. 210, Kč 12.—. Socialism, stát a politická strana. Přel. dr. Reichmann. Revue »Parlament« III. 2. Zahraněční politika anglické strany dělnické. Přel. O. Butter. Nákl. Orbis, str. 45, Kč 5.—.

Poslední rok přinesl nám několik překladů ze spisů J. R. Mac Donalda, vůdce anglické strany dělnické v teorii i praksi. První z nich »Socialistické hnutí« obsahuje M. D.-ovu teorii socialismu. Jest to socialismus zcela jiného rázu, než socialism středoevropský nebo ruský. M. D. definuje jej jako hnutí usilující o zbudování sociální organizace, jež by pojala ve svou činnost správu těch výrobních prostředků, jež nemohou býti ponechány v rukou jednotlivců; jest to rozšíření vzájemné pomoci na politiku a hospodářství. Chce provéstí úkol, jež zanechala francouzská revoluce a individualismus XIX. stol.: spojití individuální svobodu a sociální organizaci. Kapitalistický průmysl s liberalistickou teorií volné soutěže končí vládou několika jedinců; soutěž se nahrazuje jednotnou správou a organizací. Rozšířila se mocenská sféra kapitalistické jednoty, kapitál se stává neosobním, správa jeho jest v rukou zřízenců. Problémem není už jak obnoviti soutěž, nýbrž jak ovládnouti monopol.

Kapitalistický systém se vyznačuje chaotičností; plýtvá kapitálem i prací. Výrobní systém jest nákladný a nehospodárný, a při tom obyvatelstvo naprosto není v slušném blahobytu, jenž jest cílem výroby. Kapitalismus vyvolává poměry, jež volají po jeho odstranění. Ale socialismus nepřijde z temnot bídy, jak soudil Marx, nýbrž z rostoucího úsvitu blahobytu, jak ukazuje již vývoj po Marxovi.

Komerzialismus je jen údobím průmyslové organizace. Nemá smyslu pro sociální odpovědnost a sounáležitost. On sám zpodil socialismus, který nastoupí po něm, a to změnou organickou. Revoluce nemůže ničím přispěti k úplné změně hospodářské organizace, která zasáhne každé vládko společnosti. Cesta k socialismu vede jen metodou parlamentní. V demokratickém parlamentě jest však třeba daleko více dbáti bezprostředních programů než abstraktních zásad. Problémy jest třeba řešiti tak, jak vznikají. Socialistická metoda jde krok za krokem. Podle M. D. jest omylem tvrditi, že socialismus musí a chce zrušiti soukromé vlastnictví. Toto jest a bude vždy prostředkem k vyjádření osobní individuality. Jest třeba sice znárodniti jisté formy majetku, půdu, průmyslový kapitál, ale proto, aby všichni lidé mohli míti své vlastnictví. Kdo jest hospodářsky závislý na jiném, tomu neprospívá politická svoboda, jest námezdním otrokem. Socialismus chce vytvořiti podmínky pro svobodu, jež jest mu povinností nikoli právem.

Ekonomistický determinism rovněž není nutnou součástíou socialismu. Třídní boj pak již dávno není hybnou silou socialistické organizace. Konkrétní požadavky (psáno r. 1909) socialismu jsou: demokracie, sociální zákonodárství, uvedení průmyslového kapitálu v moc státu, což se nemusí státi konfiskací, podpora nezaměstnaných a státní organizace práce.

Socialistický stát líčí M. D. v povšechných úvahách, neboť detaily přinese vývoj. V tomto státě výroba se bude stále zdokonalovati jsouc vedena vědou; lidé budou mít více volného času a majetkových prostředků pro umění. Socialistický stát bude vědecky řídit výrobu a určovati hranice mezi výrobou soukromou a společenskou. Něco takového konají dnes již trusty, a socialismus jako děcko kapitalismu, naučí se dáti v tom směru do práce. Mimo to použije zkušeností družstevnictví.

Zvláštní kapitolu věnuje M. D. dějinám socialismu. Nás hlavně zajímá jeho poměr k marxismu. Marxismus má prý velkou cenu historickou, poněvadž dal socialismu politickou formu. Marx se však mýlil i ve své teorii i v předpovědi budoucnosti, a proto musí býti prodřen revisí.

O Labour Party praví: Není socialistická. Ale je to jediná možná politická forma evolučního socialismu vzhledem k anglickým tradicím a metodám politickým. Socialistická strana jest tu konečnou, nikoliv počáteční formou hnutí.

Knihu uzavírá úvahou o dnešním stavu. Individualismus vytvořil hospodářskou moc, vyvolal ducha, jež nedovede udržeti; proto musí společnost sama převzítí onu moc a přimětí ji k činnosti sociální. To jest genese socialismu. Jeho hybnou silou není sociální ekonomie, nýbrž život. Tento vztah k životu a jeho okamžitým potřebám vyznačuje právě M. D.-ův socialism. Věří pevně v nutnost socialismu jako organického stupně vývojového. Ale netvoří abstraktní dogmatický program, poněvadž úkoly a cíle socialistického hnutí se budou měniti postupem času. Proto také jeho kniha není a nechce býti teoretickým systémem, jako na př. spisy socialistů německých. Ale jeho životnost a důraz na konkrétní potřeby jest jistě jednou z příčin jeho úspěchu.

Knihla »Socialismus a vláda« zabývá se politickou metodou a zejména pak probírá s hlediska Labour Party jednotlivé problémy, týkající se státu a vlády.

Jest tu viděti, jak se M. D. důkladně připravoval již před lety na okamžik, kdy jako vůdce své strany se ujme vlády a jak se již dávno vypořádál s problémy vládními a můžeme si tím vysvětliti, že dělnická vláda mohla dnes ukázati, že jest schopna vládnouti. Z knihy pak stejně jako ze Soc. hnutí vyplývá, jak jest Labour Party typicky anglická, jaký vliv na ni měly britské tradiční názory. Můžeme i říci, že má mnoho prvků konservativních, převzatých z dějin britského parlamentarismu. Zajímavé a čisté anglické jest také vysoké hodnocení veřejného mínění. Myšlenky M. D.-ovy i zde nejsou absolutní abstraktní teorie, nýbrž vyplývají z konkrétních anglických poměrů. I zde je mu socialismus myšlenkou hospodářské součinnosti, jež podřídí individuální zápas o život sociálním zájmům. Od individualismu převzal pojem demokracie, práva jednotlivce nebo skupiny osob vykonávati službu. Socialisté musí prozkoumati svou sociologii a naléztí politické vodítko.

Reformátorská činnost musí se obrátiti k empiricky dané látce; proto musí socialistická teorie i prakse vyjítí z existence občanského státu. Stát není jen shromážděním, jest útvarem s vlastní historií, myšlenkou a účelem. Nositelem vlády, bez ohledu na její formu, jest veřejné mínění. Stát jest nutný pro trvání společnosti. Socialismus od něho žádá, aby co nejlépe řídil vyřizovací systém. Aby byla zabezpečena dobrá vláda, musí všichni dospělí občané volbou dáti do služeb státu své zkušenosti, bez rozdílu majetku, vzdělání a pohlaví. Individualismus vytvořil pojem vlády většiny. Vláda však nezastupuje jen většinu, nýbrž celou společnost; většina určuje zásady, menšina se uplatňuje při provádění. Obecná vůle není shodou všech jednotlivců, a poněvadž společnost si zachovává stále odkaz zvyků, nazorů, tradicí, vzpouzí se

náhlým změnám, jež vyvolávají silnou reakci obecné vůle. Ponenáhlu se však obecná vůle zdokonaluje.

Poslanec není jen zmocněncem, poslem voličů; rozhoduje o nových detailech, musí správně pojmovit a chápatí státní život, odpovídá sám za svůj charakter a inteligenci. Zákonodárnou činnost parlamentu nelze nahradit referendem, jež se obrací k zájmům, ne k myšlenkám, vyjadřuje povrchní směr motivů.

Ohnivě hájí M. D. »politiky z povolání«. Je jich tak třeba, jako vyučených lékařů, inženýrů a kominíků. Politikem z povolání jest ten, kdo rozumí své věci a srdcem i hlavou jest při práci; bez něho je parlamentarismus nemožný. Nejlepší volební systém jest podle M. D. anglický, nezající ani užších voleb. Jest prý výhodný pro menšiny intenzivně činné, přinášející zdravé nové myšlenky. Menšina má právo na zastoupení teprve, když dovede vsutku obohatití zákondárství a zvětšití zisk v parlamentní diskusi, Belgický systém poměrného zastoupení stran jest jednoduchý a účinný, ale pro britské poměry nevhodný. Má tu chybu, že vyzdvihuje dogmatické rozdílnosti a zamezuje křížový proces názorů, důležité pro sociální pokrok.

Demokracie beze strany jest davem bez cíle. Hlavní její význam tkví v uspořádání programu, jehož schválením dávají voličové směrnice. Strana uplatňuje myšlenky, jež by jednotlivec nemohl uplatnit. Cílem socialistů není strana dogmatická, nýbrž socialisující. V zemích s opravdovým parlamentarismem by dogmatická strana příchod socialismu zdržela. Aby strana nezneužívala moci, jest třeba legislativní periody asi 3—4 let, aby vláda se neodvážila překročití program a měla čas jej uskutečnit. Ministerský předseda jest vlastně určován přímo lidem, t. j. veřejným míněním. Kabinet není sbor důvěrníků, nýbrž mužů se zdravým rozumem sběhlých v řízení. Spojuje lid s odborníky a dává směr byrokracii. Systém kabinetní vlády má nebezpečí, že poslanci se stanou příslušníky vůle několika vyvolených. Proto nechť se stranická disciplína omezí na základní otázky politické.

Monarchie v Anglii jest mocí spíše společenskou než politickou, má výhody i nevýhody. Zato komoru lordů M. D. ostře zavrhuje. Vůbec není účelná druhá komora, jež by byla brzdou a regulací prvé. Takový orgán by musel býti nezávislý od stran a úplně nestranný. Nejlepší a nejbezpečnější jest systém jediné komory, v níž se protichůdné zájmy smísí, která by byla doplněna výborem právnických učenců, jenž by kontroloval praksi a opravoval technickou stránku zákonů.

Jako Brit nemůže se M. D. vyhnouti otázce kolonií. Obává se zpětného účinku vlády v nich na demokracii. Připouští však, že není vhodno zavéstí všude naši demokratickou ústavu, pro niž tuzemci nejsou vyspělí. Klade důraz zejména na výchovu domorodců, jimž v dané chvíli má býti dáno úplné volební právo. Domnívá se, že západ se dopustil chyby, přenášeje na jih a východ v dobrém úmyslu svou kulturu, poněvadž znemožnil jim vyvíjetí se dle své povahy. Dotýká se i dominií; považuje za nutné utvoření svazu samosprávných států, jež by si určovaly společně směrnice.

Stát jest pro socialismus nutností jako podmínka pro organisaci socialistické výměny. Tento stát bude veden zkušeností, že k podmínkám duševní svobody patří svoboda hospodářská. Bude bdítí nad zachováním hospodárnosti a spravedlivé odměny. Bude vykonávatí většinu intelektuálních povolání. Nebude zcentralisovaný. Dlouho ještě se musí stát zabývatí ochranou země, ale na konec přece bude zavedena mezinárodní bezpečnostní služba pod vedením mezinárodního rozhodčího soudního dvora. Myšlenka této zůstal M. D. věren až dodnes, jak ukázal nedávno v Zenevě.

Stát uveřejněná v Parlamentu jest výňatek z knihy »Socialismus po válce«. Vytýká socialistům, že v přílišné snaze podrobití se autoritě státní dopustili, že občanské svobody byly za války strašlivě poškozeny. Nejde tu o válku, nýbrž o ducha války, jež podporovali. Svědomí nesmí býti stotožňováno s pacifismem. Socialismus nemůže souhlasit s tím, kdo omezuje vojensky svobodu a hájí zbytečné utlačování z důvodů »národní nutnosti«. Válka přineslo také nebezpečí, že

dělnická politika může býti určována úředníky. M. D. zdůrazňuje proto rozdíl mezi organizací odborovou a politickou, jež nemůže býti tak ukázněna a musí uznávati menšinová práva. Menšina má ve straně zůstatí, pokud rozpory se netýkají zásadní otázky nebo jsou dočasné. Válka dala také nový význam hnutí gildovému; gildy musejí hráti charakteristickou úlohu v socialistickém průmyslovém státě.

Spisek Zahraniční politika anglické strany dělnické jest psán v době, kdy se strana chystala ujmouti se vlády. Jedná o aktuálních otázkách britské politiky a je vlastně vládním programem. Hlavním cílem dělnické strany by bylo nahraditi militarism organizací zákona, smíru a spravedlnosti. K tomu by bylo v prvé řadě třeba přátelství a kooperace Ameriky, a těch doufá M. D., že dělnická vláda dosáhne. Velká Britanie je spoluzodpovědná za stav Evropy a nemůže po vítězství odejítí a dopustiti, ať se děje co se děje. Ohnisko styků s Evropou musí naléztí ve Společnosti národů. Nesmí se dát odstrašit od odpovědnosti vůči Německu. Stará cesta aliancí, zřízených tajnou diplomacií, vyvolá jen válku za válkou. Jest nutno budovati lepší pořádek trpělivým tvořením rad a soudů, jež vytvoří klidnou a důvěřivou náladu provázející nutně každý plán na odzbrojení. Nesprávné jest mínění, že dělnická strana ztroskotá o otázku mezinárodního obchodu a financí. Bude se opíratí o zásadu volného obchodu a věnuje všeobecný zřetel rozdělení produktů tropických. Bude nutno vrátiti znehodnoceným cenám stálou hodnotu mezinárodní, rovnou domácí. Dělnická strana přeje nejvíc metodě mezinárodní půjčky se zárukou rovnováhy rozpočtové, ale nepřijíjí ani půl penny na zbrojení. Třeba tyto půjčky nemohou býti příliš veliké, mohou mítí značné nepřímé účinky, bude-li jich vhodně použito. Bylo by proto vhodné, svolati zase na poradu mezinárodní finančníky.

Dělnická vláda by ruskou vládu uznala bez odkladu, neboť mou-drost a zájem žádají, aby normální styky byly zahájeny, jakmile jest po revoluci. A odmítnoutí obchodovati s Ruskem by bylo nákladným šílenstvím. To neznamená ovšem souhlas s ruskou vládou. Avšak nejhorší obranou proti bolševismu jest bojkot moskevské vlády. Jest nutno se vrátiti k politice zdravého rozumu a jejím prvním důkazem jest politika vůči Rusku.

V celku můžeme říci, že uvedené překlady podávají nám dosti ucelený obraz názorů a politiky MacDonalдовых i dělnické strany. Zajímavý by ovšem byl i překlad knihy »Socialismus po válce«, z níž byl uveřejněn výňatek. Jedno prozrazují tyto spisy: že MacDonald jest jeden z těch politiků, již na politiku pohlíží jako na vědu a důkladně se připravují na svůj úkol. Jest jisto, že dělnická strana mu jistě mnoho vděčí za své dosavadní poválečné úspěchy. Co se týče jeho názorů politických, proti těm by se u nás vyskytlo jistě mnoho námitek i z řad socialistů. Ale nám zde nenáleží je posuzovati. Nelze však upříti, že v daných anglických poměrech jeho názory a metody doposud měly úspěch. J. B.

Revue polonaise de législation civile et criminelle I., 1922. *Revue de législation criminelle*. Varsovie 1923. — »Société Polonaise de législation criminelle«, současně polská skupina »Société Générale des Prisons à Paris« počala vydávati polsky a francouzsky revue zabývající se srovnávacím zákonodárstvím s kodifikačními problémy. Dosud vyšlé číslo obsahuje zajímavé referáty o postupu kodifikačních a unifikačních prací v Polsku, Československu, Rumunsku a Jugoslavii. Československo je zastoupeno článkem Mílotovým o trestním zákonodárství let 1919—1922 a Kallabovým o hlavních zásadách československého trestního zákona (osnovy). Číslo přináší ještě zprávu o založení »Société de criminologie de Varsovie«, v příloze osnovu polského zákona o soudech mládeže (pracovaného za účasti Garçonovy) a přípravnou osnovu všeobecné části polského trestního zákona se zvláštním návrhem prof. Makovského. Jak patrně, je obsah revue pestrý a zajímavý a jest litovati, že finanční nesnáze nutí omezovati její rozsah a brání pravidelnému vydávání. —ř.

Mezinárodní policejní kongres ve Vídni. Soubor přednášek delegátů států na kongresu zastoupených z oboru kriminálně policejního a z kriminální vědy. Přeložil a zpracoval četnický kapitán Josef Erhart. Nákladem Jana Mertvy, Praha-Žižkov. Cena Kč 12.50. — Publikace obsahuje referáty přednesené na policejním kongresu konaném ve Vídni v září 1923. Doba poválečná byla význačna rozkvětem zločinnosti »mezinárodní«, zvláště bujely mezinárodní podvody (podvody šekové, padělání pasů) a falšování bankovek, k němuž dávaly podnět i změny měny. Mezinárodní zločinci těžili z obtíží poválečného styku mezinárodního, které sejevily i v poměru policejních orgánů různých států. Proto bylo voláno na sjezdu po užití mezinárodní spolupráci na poli policejním, navrhováno zřízení mezinárodního úřadu policejního, mezinárodního dorozumivacího policejního prostředku a zavedení policejních attaché při vyslanectvích. Po této stránce měl též kongres pozitivní výsledek potud, že se ustavila »Mezinárodní kriminálně-policejní komise« se sídlem ve Vídni s úkolem působiti k postupnému uskutečnění mezinárodní spolupráce na poli policejním. Kongres věnoval též pozornost zjišťování totožnosti na dálku, jež jest podmínkou úspěchů mezinárodní policejní organizace (přednáška předsedy Mezinárodního úřadu pro zjišťování totožnosti na dálku v Kodani Hakona Jörgensena).

Český překlad sjezdové publikace byl by dílem ještě záslušnějším, kdyby dbal úzkostlivěji jazykové čistoty a lpěl méně otrocky na německém originále. Obsah publikace vzbudí však jistě zájem praktického kriminalisty i teoretika. —ř.

Fr. Jelínek: Homosexualita. Nákl. Obelisku v Praze 1924. Cena 22 Kč. — Tato knížka informuje o problému již starém, vykládá pojmy názvy, uvádí historii i současný stav řešení jeho u nás i jinde; informuje-li správně nechci oceňovat a podávám-li něco nového nebo nějakým novým způsobem, také ne. Není také mým úkolem, abych rozbíral teorii problému: jeho výklad a tvrzení o přirozenosti těchto jevů; jen tolik bych podotkl, že ani přirozenost nějakého jevu sociálního, nemusí nutit společnost, aby se proti němu neubránila. Pokud se týče schválení etického, totiž rozhodnutí, zda je takováto láska mravná nebo ne, možno i souhlasit s kladným názorem autora s tou výhradou však, že etické hodnocení v tomto směru je naprosto subjektivní.

Konečně musí se autor v této knize dotknout otázky právnícké totiž: zrušit nebo nezrušit § 129 tr. z.: O tomto bodě pojednává v kapitole »Theologický paragraf«, v němž přimlouvá se za zrušení. Důvody pro to uvádí podle petice v Německu z r. 1922 a důvody, jež rozhodly i dříve ve Francii a ty jsou: 1. § 129 odporuje zásadě právního státu, jež má trestati jen tam, kde byla porušena práva. Skutky proti tomuto § nejsou rušena práva třetí osoby;

2. vyšetřováním vzniká teprve pohoršení, které se má právě zaměřiti;

3. § ten nemá ceny proto, že jen málo případů je možno prokázati a přivésti před soud;

4. jedná se zde o omyl zákonodárcův, jež pravděpodobně nevěděl, že zvrácené pohlavní citění je vrozeno;

5. homosexuální styk nemůže býti lidstvu ku škodě, alespoň ne větší, než heterosexualní;

6. § 129 vyhání mnoho lidí země, podporuje mužskou prostituci, vyděračství a j.

K důvodu ad 1.: Stát chrání svými ustanoveními také zájmy a práva, jichž subjektem není nikdo třetí jako přímo účastněný, a jež chrání společnost jako celek, a v tom případě se redukuje na důvod ad 5. uvedený. Důvody ad 2. a ad 3. jsou sice pragmatické, ale i tak sluší se na ně vzíti ohled. Posoudit důvod ad 4. uvedený může jen odborník; při důvodu ad 5. uváděném bylo by záhodno uvést nejenom bezprostřední škodu materiální, nýbrž i dosah těchto styků pro celé generace, a uvážiti, zda přece nějaký zájem veřejnosti na důsledcích jejich není. Jisto je však v každém případě, že tresty stanovené § 130 jsou přílišné a jistě neúměrné škodě, jež snad vznikla. Ad. 6.: Domnívám se, že

některé následky § 129 by zůstaly (prostitute) i po zrušení jeho, ovšem v daleko menším měřítku a byla by potom proti nim možná pravidelná právní ochrana, ostatně zde by musela promluvit praxe.

Naproti tomu sluší zdůraznit, že není povinností státu trestati hříchy, lze-li tady o nich mluvit, čili že naše zákonodárství, nastoupilo-li již v jiných věcech (zák. o pohl. chorobách) obdobného druhu cestu abolicie, musí ji dodržeti i v těchto věcech, chce-li dostáti zásadě jednotnosti, a musí přenechat tyto normy mravní autonomii jednotlivce, pro níž mluví celý myšlenkový vývoj posledních století. To je snad z nejpádňějších důvodů pro zrušení. Ovšem zbývá zde přece vždy jistý zájem veřejnosti na stycích homosexuelních a jak tento zájem ochránit, aby při tom stát nemusel hrát úlohu inkvizitora, a nezasahoval do práv jednotlivce, jež naše doba uznává za přirozená, — to by jistě bylo předmětem dalších diskusí, jichž by se musili zúčastnit i přímo zainteresovaní i nestranní odborníci.

Všeobecný zákoník obchodní. Sestavil JUDr. Jaroslav Bělský. Burianova Sběrka zákonů, sv. II. Nákladem Jaroslava Buriana. 16°. Stran 416. — Dlouho byla pocitována velká potřeba českého vydání obchodního zákoníka. Uvedenou knihou rozmnožuje se česká právnícká literatura o další dílo, které bude vřele vítáno nejen studenty, pro které je hlavně určeno, ale i praktiky. Zákoník opatřen je 7 dodatky, zákony a nařízeními jej měnícími a doplňujícími, zvláště pak výtahem dopravního řádu železničního. Odkazy provedeny jsou jednak ku všeobecně snadno přístupným sbírkám, jakož i zákonům a řádům, jednak uvedeny jsou speciálně v doslovném jich znění. Rozhodnutí sahají až do konce roku 1923. Čeština nese zřejmě vliv nepřívodnosti. Přes to, že tato kniha za daných okolností jest velice vítána, doporučovalo by se zpracovávati vydání tohoto zákona na moderních základech. J. Hübner.

Vladimír Šmídek: Zákon o pojištění u báňských bratrských pokladen. Státní tiskárna v Praze, 1924, stránek 112, cena 5.50 Kč. Úvodem otiskána jest důvodová zpráva k novému zákonu o bratrských pokladnách. Knížku tuto lze rozdělit na tři díly: v první části obsaženy jsou právní předpisy z doby před státním převratem, v druhé právní normy popřevratové až do zákona červencového z r. 1922, ve třetí části pak zákon z 11. července 1922, č. 242 sb. z. a n., spolu s vládním nařízením z října r. 1923. Ku konci jest připojen věcný rejstřík.

Autor chtěl asi shrnouti v jeden celek právní předpisy v oboru tomto, proto nepřipojil žádných poznámek ani vysvětlivek. Cena tohoto dílka spočívá právě v tom, že podává přehled právních norem, dosud porůznu roztroušených.

Dr. Jindřich.

Kamil Buzek: Úvod do právní organisace národního školství v republice československé. Praha 1924. Státní nakladatelství. — 16°. Str. 119. Kč6 11,50. — Učebnice určená kandidátům učitelství vykládá populárním způsobem organisaci našeho školství národního podle nejnovějšího stavu, zavedeného novou organisací po převratě. Na některých místech jest autor příliš stručný na úkor srozumitelnosti a pedagogického účelu. Kniha obsahuje také anticipando výklady o budoucí organisaci školství národního v župním zřízení.

—á—

Dr. Paul Gans-Dr. Paul Kafka: Sammlung von Entscheidungen in Zivilsachen. Bratří Stieplové v Liberci. — 16°. — 1924. — Sešit 1. — Práci touto zavděčí se autoři v první řadě právníkům německým, než i čeští kolegové mohou z knihy čerpatí poučení hlavně v tom směru, že sbírka obsahuje pouze nejzásadnější rozhodnutí ze sbírek úředních i soukromých. Pro systematiku by se doporučovalo, aby v obsahu bylo uvedeno, kde bylo příslušné rozhodnutí uveřejněno v původním znění, aby se v případě potřeby mohlo sáhnouti k textu autentickému. — Dílo bude vycházeti v sešitech po 6ti tiskových arších.

dnk.

Přehled judikatury ve věcech železničních. Svazek I. (1919—1921). Sestavil Jan Trnka. — Nákladem Spolku československých železničnických

právníků. — Praha 1924. — 16°. — Str. 416. — Kč 45. — Znalost judikatury jest pro praxi velice užitečná, ježto dává poznati nazírání soudů na sporné otázky právní. Faktická cena judikatury a znalosti její stoupá pak také a tím více, pokud soudy určité názory vskutku jsou zastávány stále, a pokud nižšími instancemi jsou také názory nejvyšších instancí v praxi aplikovány. To předpokládá jednak stabilitu judikatury, a pak její důkladná znalost i u soudů nižších stolic. Ku stabilitě judikatury jsme se po některém kolísání dopracovali, což bohužel není možno říci o její všeobecné znalosti a uznání. Co platí o soudnictví, platí zvýšenou měrou o administrativě. — Aby znalost judikatury pronikla hluboko do praxe, k tomu přispívá zmíněná kniha velice pěkně. Shrnuje sice pouze materii práva železničního, má však mnohé rozhodnutí i z oborů jiných, pokud souvisí s oborem práva železničního v širším slova smyslu.

Sbírka obsahuje nálezy z let 1919 až 1921 a jest velice instruktivní. Podrobné rejstříky usnadňují přehled a snadně používání příručky. Spolek československých právníků železničních mohl by jiným spolkům odborným sloužiti za vzor ve svém působení vědeckém. dnk.

Dr. Paul Ganz a Dr. Paul Kafka: Privatrechtliche Gesetze mit Oberstrechtlichen Entscheidungen. Nákladem bratří Stiepelů v Liberci. 1924. — 16°. — Str. 784. — Kč 00,00. — V knížce této jsou přehledným způsobem sestaveny všechny zákony z oboru práva občanského jak vyšly po převratu a to jak materiální, tak i procesuální. K zákonům na mnoha místech jsou přičiněna rozhodnutí nejvyššího soudu, jež zákonná ustanovení objasňují. Kniha má hlavně cenu v tom, že zjednává přehled v republikánském zákonodárství občanskoprávním, když reforma v jediném zákoníku stále nejde ku předu, a zákonné texty nejsou dosud vydány v úpravě, jakou jim dalo nové zákonodárství. Překlad jest uveden podle úředního překladu oficiálního textu českého ve Sbírce zákonů a nařízení. dnk.

Henry Ford: Mezinárodní žid. Díl I. Světový problém, II. Žid ve Spojených Státech. Přel. Bovary. Nakl. B. Kočí. Praha 1924. — Po světové válce vzrostl opět zájem o otázku židovskou tím spíše, že na mírové konferenci došli aspoň částečného uskutečnění dávné snahy sionistů v otázce Palestiny. Kromě toho zájem byl zvýšen také účastí židů ve všech státech v hospodářských otázkách. Kniha Fordova pokouší se o výklad problému židovského, ovšem nečiní snad ani nároku na název vědecké knihy. Jest to řada článků žurnalisticky psaných, jež z části opakuje ty zajímavé a charakteristické skutečnosti, jež jsou už odjinud známy. Jinak však zejména v prvním díle dává se autor sváděti k některým lákavým konklusím, nedoloženým, opřeným o dohady na základě jakýchsi anonymních protokolů, jež přičítá sionistům. Dává se sváděti k názorům až romantickým, jež jest možno přijímati jen s jistou dávkou naivnosti, jež u strážlivého amerického průmyslníka poněkud překvapuje. Dá se snad však vysvětliti podvědomým působením jeho politických názorů. Dokazuje, že židé se snaží rozbítí všechny vlády a dosaditi světovou židovskou, a že nejen tajná vláda židovská už vlastně vládne na světě, nýbrž i zvláštní vláda v každém státě. Židům přičítá nejen všechny vymoženosti obchodní od směnky až do moderních obchodů bankovních, nejen socialismus a bolševismus, ale i francouzskou revoluci a liberalismus, jež byly prý jen prostředkem v židovském boji o světovládu. Jim přičítá i všechny (podle jeho názoru) »neřesti« dnešní, špatné filmy a divadelní hry, také však jazz, moderní tance — a i anglosaský kult tělesné výchovy. Světovou válku prý přivodili Židé, aby zničili Německo. Amerika vstoupila do ní vedena nikoliv Wilsonovými ideály, nýbrž zájmy mezinárodní židovské finanční moci atd.

Kniha měla díky časoviti svého tématu a zejména jménu svého autora velký vnější úspěch. Ale dokazuje, že autor jest lepším výrobcem automobilů, než sociologickým spisovatelem. Jaromír Basch.

Nákladem S. Č. P. »Všehrd« v Praze. Redaktor dr. František Čáda. Tiskl B. Stýblo v Praze, Václavské nám. 28.